

Исидора ТОЧАНАЦ РАДОВИЋ*

Историјски институт

Београд

ЖАЛБЕ СРЕМСКИХ СЕЛА НА РЕГУЛАМЕНТ ИЗ 1777. ГОДИНЕ**

Анстракт: У раду су представљене три жалбе српских општина из Срема против Регуламента из 1777. године и реформе која је под притиском државних власти извршена у Српској православној цркви у Хабзбуршкој монархији током друге половине 18. века. Жалбе из села Јазак, Грабово и Лежмир биле су део ширих и добро организованих активности против реформе, иза којих је стајао карловчки митрополит Вићентије Јовановић Видак. У њима су наведене неке опште примедбе Срба на реформу, али и оно што је посебно сметало свакој од наведених општина. Својеврстан значај докумената је у томе што су их потписали сви одрасли мушки становници.

Кључне речи: Црквена реформа, Регуламент, Српска православна црква, Карловачка митрополија, митрополит Вићентије Јовановић Видак, Јазак, Грабово, Лежмир, Хабзбуршка монархија, 18. век.

Реформисање Српске православне цркве у Хабзбуршкој монархији током друге половине 18. века подразумевало је бројне и дубоке промене које је спроводила апсолутистичка држава. У циљу јачања власти владара и успостављања контроле над црквеним организацијама у Монархији, извршене су и промене у унутрашњим односима и организацији Карловачке митрополије, као и у областима народно-црквеног и културно-просветног живота српског становништва. Те новине, како се говорило у народу, нису прихватане лако и без отпора. У почетку је долазило до

* isidora.tocanac.radovic@iib.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Од универзалних царстава ка националним државама. Друштвене и политичке промене у Србији и на Балкану* (Ев. бр. 177030).

мањих инцидената који су најчешће настајали због опирања нижег свештенства и становништва да прихвате или спроведу наредбе државних власти. Незадовољство због промена појачавало се временом да би достигло врхунац током 1777. године.

Са становишта државних власти, до 1777. године велики послови били су успешно завршени или су привођени крају. До тада је већ била реорганизована мрежа православних парохија, скоро једна четвртина од укупног броја свештеника проглашена је прекобројном и остала је без службе. Редукован је број манастира и од 42, колико их је било пре почетка реформе, укинута је 16. Два пута је реформисан календар верских празника и разрешен је 61 празник. Школска реформа је увелико трајала, црквене и школске књиге штампане су у Бечу са одобрењем и под контролом државне цензуре. Уређивани су духовни судови, конзисторије. Успостављена је контрола над имовином и финансијама Карловачке митрополије, законски су регулисни приходи нижег и вишег свештенства, и друго. Међутим, становништво и свештенство гледало је на промене као на поништавање привилегијалних права која су Српској православној цркви и њеним верницима била гарантована дипломама цара Леополда I издатим између 1690. и 1695. године, као напад на православну *Веру и Закон* и као покушај подмуклог преваравања.

Промену у начину на који се испољавало незадовољство реформом покренуо је низ догађаја с почетка 1777. године. Дуго заседање Архијерејског синода од септембра 1776. до јануара 1777. године и непроверене вести о држању епископа, довели су до ширења страха да се припрема унија и да епископат у томе учествује. Објављивање другог Регуламента, закона о Српској цркви у Монахрији, који се мало разликовао од претходног из 1770. године, као и Монашких правила састављених у Бечу, појачали су страх и неповерење, како у државне власти тако и у јерархију. Тињајуће незадовољство почело је да се испољава у чешћим изгредима, који су још увек били нека врста индивидуалног чина. Тако су, на пример, лично неслагање с одредбама другог Регуламента и Монашких правила, многи свештеници из Сремске, Вршачке и Темишварске епархији показали тако што су примљене примерке вратили својим епископима, а пакрачки епископ Атанасије Живковић није смео ни да их раздели у својој епархији.¹ Незадовољство је кулминирало отвореним побунама, прво у Новом Саду (8) 19. октобра,

¹ Архив САНУ у Сремским Карловцима, фонд Митрополитско-патрихаршијски архив Б, 1777/69; М. Костић, *Гроф Колер као културнопросветни реформатор код Срба у Угарској у XVIII веку*, Београд 1932, 164.

а затим и Вршцу (26. октобра) 6. новембра 1777. године где је дошло до оружаног сукоба у коме је било жртава.² Тек су догађаји у Новом Саду и Вршцу скренули пажњу Двора на велико незадовољство међу Србима, које више није могла да крије ни Илирска дворска депутација, институција која је припремила и спроводила реформу.³

Будући да се Хабзбуршка монархија припремала за нови рат против Пруске, било је неопходно да се умири српско становништво. Због тога је карловачки митрополит Вићентије Јовановић Видак био позван да на Двору детаљно изложи жалбе на реформу и пре свега Регуламент из 1777. године. По доласку у Беч, јануара 1778. године митрополит Вићентије добио је кратак рок да преда писану жалбу коју је раније најавио. Средином јануара позвао је епископе да му што пре доставе своје, као и примедбе, тужбе и жалбе свештенства и народа на Регуламент.⁴

До сада су пронађене и објављене четири жалбе, које потичу из три српске општине. Најранија позната је жалба општине Панчево од (22. јануара) 2. фебруара 1778. године, послата темишварском епископу Мојсију Путнику, који се тада налазио с митрополитом у Бечу.⁵ Из истог периода је и жалба Срба из Вуковара упућена поджупану Сремске

² Више о побунама у Новом Саду и Вршцу видети у: Д. Руварац, *Правила за калуђере и свештенике, и регуламент од 2. јануара 1777*, Јавор 14 (1887) 280–282; Ј. Х. Швикер, *Политичка историја Срба у Угарској*, Нови Сад – Београд 1998, 237–240; М. Костић, *Гроф Колер*, 166–167.

³ Илирска дворска депутација као да је игнорисала раније извештаје са терена који су указивали на то да незадовољство реформом међу српским становништвом расте. Председник Депутације гроф Колер био је толико сигуран у успех реформе да је већ током 1772. године уверавао Марију Терезију да су српско свештенство и народ без резерве прихватили промене, да су задовољни новим устројством и да не обраћају пажњу на измене прописане законом, Регуламентом из 1770. године које одступају од одредаба Леополдових привилегија (Ј. Х. Швикер, *Политичка историја Срба у Угарској*, 221–222).

⁴ Одговарајући митрополиту, пакрачки епископ Атанасије Живковић жалио се на нове књиге штампане у Бечу и забрану увоза књига из иностранства, при чему је мислио на књиге из Русије. Жалио се такође на наредбе о сахранама и опелима, на Монашка правила и укидање манастира. Нагласио је и да је дуго заседање Синода 1776/1777. године побудило сумњу у народу да су епископи припремали унију. Темишварски епископ Мојсије Путник такође је истако да је због грешака и пропуста штампарије Јосифа Курцбека у Бечу, у народ ушао страх од унијаћења (АСАНУК, МПА, 1777/208; М. Костић, *Гроф Колер*, 180).

⁵ *Писмо општине панчевачке епископу Мојсију Путнику*, Беседа I (1868) 63–64, 70–71.

жупаније.⁶ Најкасније по датуму су две жалбе будимске општине Танач, од (24. новембра) 5. децембра 1778. године, једна адресирана на митрополита Вићентија, а друга на сремског поджупана.⁷ Сличност текстова вуковарске и будимске представке поджупану први је приметио Ристо Михаиловић и сматрао је да су се Будимци служили вуковарском жалбом састављајући своју.⁸

На основу жалби које је примио, митрополит Вићетније је написао обимну представку коју је 5. фебруара 1778. године предао на Двору. У њој је таксативно наводио одредбе Регуламента и жалбе свештенства и народа на њих, и посебно истицао оне одредбе које су биле у супротности са Привилегијама. Подсетио је владара на став Архијерејског синода о неким прописима Регуламента из 1770. године и истакао да се Синод није сложио с појединим решењима која су унета у коначни текст Регуламента из 1777. године.⁹ Одговор је стигао у виду царске резолуције од 7. априла 1778. године, којом су нека реформска решења повучена, нека модификована, а већина је задржана у непромењеном облику. То је показало да српски протест није угрозио реформу.¹⁰

Напред наведене жалбе српских општина нису биле једине. Још је Мита Костић приметио да су активности на укидању реформе озакоњене Регуламентима биле добро осмишљене, координисане и да је, без сумње, иза свега стајао митрополит Вићентије.¹¹ То би значило да је на митрополитов позив састављен велики број жалби из свих делова Карловачке митрополије.

⁶ А. Драгосављевић, *Старински рукописи*, ЛМС 96 (1857) 83–103; Р. Михаиловић, *Из прошлости Вуковара обзиром на тамошње Србе*, Нови Сад 1890, 52–71. Жалба вуковарских Срба је у оба издања штампана без датума. Ристо Михаиловић је сматрао да је настала током фебруару 1778. године, када је у храму Светог Николе одржан састанак вуковарских свештеника и народних првака и одлучено да се састави жалба Жупанији на „поврежденије обште народних наших привилегиј и нарушеније календара нашего“ (Р. Михаиловић, *Из прошлости Вуковара*, 49–50).

⁷ Г. Витковић, *Споменици из будимског и пештанског архива*, III, Гласник СУД, други одељак, књ. 5 (1874) 388–397.

⁸ Р. Михаиловић, *Из прошлости Вуковара*, 52.

⁹ J. D. Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et aplyssima collectio*, ed. J. V. Marin, L. Petit, t. 39, Parisiis 1907, 743–774; Д. Руварац, *Жалба митрополита Вићентија Јовановића – Видака против регуламента од 2. јануара 1777*, Архив I (1911) 71–77, 113–122, 140–151, 176–184.

¹⁰ J. D. Mansi, *Sacrorum conciliorum nova*, 773–782.

¹¹ М. Костић, *Гроф Колер*, 169, 180.

У Архиву Српске академије наука и уметности у Сремским Карловцима, у фонду Митрополитско-патријаршијски архив Б, чувају се три жалбе из Срема. Становници села Јазак упутили су своју жалбу митрополиту (15) 26. децембра 1777. године,¹² а село Габово (2) 13. јануара.¹³ Жалба из села Лежмир је недатирана. На позадини документа је забележено да је примљена у манастиру Шишатовца (19) 30. јануара 1778. године.¹⁴ На основу праксе митрополитске канцеларије, као и датума пријема жалби из Јаска и Грабова записаних на документима, може се закључити да је жалба из Лежмира састављена неколико дана раније.

Датуми прва два документа указују на то да су активности општина почеле пре доласка митрополита Вићентија у Беч и, посебно, пре његовог званичног позива да му се доставе жалбе. Другим речима, организовање протеста почело је најкасније почетком децембра 1777. године. Добру организацију потврђује и текст три жалбе. Оне су писане на основу истог предлошка и већи део текста им је идентичан. Представке из Грабова и Лежмира писала је иста особа.

Као разлог протеста у уводном делу наведен је „неки нови Регуламенти“ који је предат Цркви и свештенству, из кога су схватили да се уводе промене у православној вери и Привилегијама. Сремци су се жалили на то да свештенство потпада под световну власт, да му се намећу порези којих би требало да буде ослобођено, да сиромашни јер се не дозвољава да купује винограде и земљу. Број свештеника се смањује јер је забрањено рукополагање нових. Поред тога, забрањено је и слављење многих верских празника који су раније слављени. Српске општине молиле су митрополита да подсети владара на њихову више пута доказану верност царском дому, да пренесе обећање да ће и даље верно служити, као и молбу да им се дозволи да и даље живе по Привилегијама и у православној вери.

У представкама се разликују једна или две тачке у којима је наведено оно што је посебно тиштило општину. Тако су становници села Јазак молили да се обнови женски манастир Стари Јазак и тврдили су да трпе божју казну јер им град туче винограде сваке године од кад је манастир укинут (1775). Општина Грабово пожалила се митрополиту да људима који су похађали српске школе раније није било забрањивано да уђу у државну службу, а сада им се брани. Становници Лежмира са великом жалошћу гледали су труд и подвиг својих дедова и очева, који су

¹² АСАНУК, МПБ, 1777/94.

¹³ АСАНУК, МПБ, 1778/9.

¹⁴ АСАНУК, МПБ, 1778/63.

из свог сиромаштва зидали цркве, а сада су те цркве запустеле. Они су поменули и нов необичан обичај заживљања сандука пре почетка обреда сахране, кога никада раније није било.

Посебну вредност овим жалбама дају потписи „препекорнејших раба и чада“. Испод текста сваке жалбе, поред сеоског кнеза, потписани су и мештани. Тако се на жалби из села Грабово налази укупно 31 име, из Лежимира 82, а из Јаска 84. То би била нека врста евиденције или пописа одраслих мушких становника села.

Приређујући за штампу жалбе из сремских села одлучили смо да их представимо у целини, иако се део текста понавља. Сматрамо да би скраћења утицала на смисао и значај сваког појединачног документа. Трудили смо се да што мање интервенишемо на тексту и што верније пренесемо свако слово и знак српскословенског језика којим су жалбе писане.¹⁵ Будући да није било чврстих правила, поједине речи писане су на различите начине, чак и у документима која је записала иста особа. У угластим заградама разрешене су скраћенице.

¹⁵ Из техничких разлога нисмо могли да решимо проблем другог начина писања знака за двоглас *ja* те смо у тексту задржали само један знак *я*. Исти проблем појавио се и код другог знака за гласове *кс*, за које је употребљен један знак *љ*. У тексту смо задржали знак *јат љ* (који се читао *е* или *је*), *ю* (*ју*), *щ* (*шт*), *й* (*ј*), *і*, *ї* (*и*), *ы* (*и*), *о* (*о*), као и тврди *ѣ* и меки *ѣ* знак. Знак *ижица* коришћен је у две варијанте које су имале различиту гласовну вредност - *ѣ* (*и*) и *ѣ* (*в*). У овом периоду знак *тета* или *тита* *Ѧ* (*т*) коришћен је још само у писању личних имена која почињу гласом *т* (*Ѧ*еша – *Т*еша, *Ѧ*одоръ – *Т*одор). Знак *ћ* коришћен је за тај глас, али и глас *ђ*. Само у жалби села Лежимир, међу потписима може се видети и знак *ђ*.

I

Јазак, (15) 25. децембар 1777. године

Жалба карловачком митрополиту Вићентију Јовановићу Видаку на реформу Српске православне цркве у Хабзбуршкој монархији и Регуламент из 1777. године.

Высоко Преос[ве]щеннѣйшій и Превосходителнѣйшій Г[осподин] Г[оспо]динь Архиеп[и]скопъ и Митрополитъ! Нашъже общи О[та]ць и архи-пастирю все м[и]л[о]стивѣйшій.

Со всякою понизностию и достойнимъ почтеніемъ, чрезъ сегѡ нешегѡ писменнагѡ посланія Вашой еѣцелленціи и архипастирству препокорнѣйше сва община нашегѡ села Јазка, стари и млади, мужескагѡ и женскагѡ пола, велику нашу жалость, оскербленіе и плачь являемо, что видимо нынѣ да се нѣки нови Регламент с[ве]щеникомъ и црквама нашимъ с[ве]товосточнимъ предаеть, из коегѡ познаемо нѣка странствіа и у законъ нашъ с[е]товосточный и у Привилегіе плевель уселява се.

1. Жалимо и плачемо что с[ве]щенство умалява се и под власть мирску и дацію подпада великому убожеству, что немогуци ни себе окермливати, колми паче жену свою имѣти и са децом без грунта уживати, что недопушчатся наново имъ виноградъ и прочая купити лютѣ страждуть.

2. Что с[еш]тенником не допушчатся попити а Црква наша с[ве]товосточна и Правило у найманшемъ селу без два с[ве]штенника немогуци быти.

3. Праздници по нашему с[ве]товосточному календару, који от с[ве]тих соборов предати есу, не сви допушчаються праздновати.

4. Ми плачевно жалимо и у себе мислимо да коего ради узрока сія наредба нова намъ дастся, что ми познасмо да никогда сему Аустрійскому царству невѣрни били есмо, а кваре се наше старе Привилегіе.

5. Кое ове Привилегіе и контрактъ наши стари дедови и оцеви на зактеванѣ и писменное позиваніе с[ве]топочившагѡ Императора Леополда Цесара, по Ихъ царскому общанію и контракту привилегіалному из нашего стараго пребивалища и предѣловъ земнихъ свое домове и грунтове изоставивши изпод ига турецкагѡ некерщенагѡ, и у ово С[ве]то Царство со всѣми своими фамиліама радујући се наши стари прибѣгли есу, и крѣпко са оружіемъ против Турчина и други непріателя на битка и на война гинули и умирали и вѣрно служили есу.

6. Тако и ми нынѣ обѣщаемся пред Б[о]гомъ да хоѣмо нашимъ старимъ послѣдовати и вѣрно служити, а зато что да би ми и с[ве]щенство наше и цркве по оному старому привилегіалному контракту и царскому обѣщанію у закону нашему грековосточному живили и Б[о]га молили, препокорно Б[о]га ради плачевно молимъ.

7. Пакъ жалимо кое близь села нашегѡ стоящи стари м[о]настир Јазак, храмъ С[ве]тотоведенски, у своему м[о]настирскому грунту, у коему от древности калогери живили, а по изсѣлени[и] у нови свой монастырь, калогерице за тридесеть лѣта в' немъ пребивале, правило и с[ве]тая служба соверивала се. Нашиже виногради селски у истому тому м[о]настирскому грунту, окром м[о]настира посаждени, и никогда ледъ не биваѡ. А отнелѣже пусть и затворень стојит, за ова три лѣта ледъ намъ винограде побіе, попущеніемъ и жалбомъ М[а]тере Б[о]жіе.

8. Сего ради препокорнѣйше Вашу еѣцеленцію и архипастрис[тво] молимъ да би се ова стара церков отворила и в' ней служба совершивала, и М[а]ти Б[о]жіа славила, и за царей Б[о]га моли[ли].

Кое пакъ и за све наше прошеніе горе писатое препокорнѣйше Б[о]га ради молимъ, да Ваше архипастирство сію нашу инщанцію в' мѣсто исти насъ с' моленіемъ плачевнимъ все м[и]л[ос]тивѣйшой нашей Царици М[а]тери явите кое и надѣмся на вашу архипастирскую любовь, м[и]л[ос]ть и от Ихъ цесарокралев[скаго] велич[ества] все м[и]л[ос]тивѣйше Матере наше Царице все м[и]л[ос]тивѣйшую резолюцію ожидаемъ радостно и пребиваемъ. У селу Јазку 15. декем[бра] [1]777.

Препокорнѣйшая чада и раби

(м.п.) Авраамъ Ракичъ кнез

+ Иоаннь Шустеръ ешкуть

+ Сѣмеонъ Секуличъ

+ Лазарь Паничъ

+ Ћука Ненадовичъ

+ Яковъ Нешковић

+ Јосифъ Исаковић

+ Савва Дражић

+ Кѣриль Милићев

+ Стефанъ Нешков

+ Ђеша Ерцеговчић

+ Аћимъ Лукић

+ Алеѣа Гаврилов

- + Стефанъ Еркић
- + Арсени Ракић
- + ђеодоси Панић
- + Јоаннъ Маџимов
- + Михаилъ Гаврилов
- + Павелъ Пашић
- + Авраамъ Михаилов
- + Дмитръ Малетичъ
- + ђодоръ Баряктов
- + Иван Ишић
- + Никола Стефанов
- + Филипъ Дражић
- + Никола Иванов
- + Стоянъ Петинћев
- + Григори Утаић
- + Марко Јсанкович
- + Иван Боић
- + Мишко Барятаров
- + Ђука Ракић
- + Григори Младенов
- + Гавриль Јоцић
- + Никола Гербић
- + Јоаннъ Лончарев
- + Стефанъ Ефремов
- + Јоаннъ Адамов
- + Јоанъ Мандарић
- + Јаковъ Јоаннов
- + Јосифъ Радоичић
- + Григори Весић
- + Михаилъ Бирман
- + Филипъ Мирков
- + Марко Степанов
- + Аћимъ Петаков
- + Павелъ Ишић
- + Јоцко Ђурчић
- + Јоаннъ Заміанов
- + Филипъ Филиповић
- + Јоаннъ Петровичъ
- + Ђука Васић

+ Ти́ра Исааков
+ Павеъл Григори[е]в
+ Григори́и Иоаннович
+ Авраамъ Вукайлов
+ Димитри́и Стефанов
+ Ти́ра Радонић
+ Оеодоръ Годлѣвачки
+ Ефре́мъ Жоаннов
+ Стефанъ Радоичић
+ Јовица Стойков
+ Бо[-]¹⁶ Радонић
+ Ілія Филипповичъ
+ Сѣма Тагалов
+ Лазаръ Годлѣвачки
+ Петаръ Міатов
+ Нікола Іанков
+ Гаври́илъ Ніколичъ
+ Лука Петровичъ
+ Стефанъ Латинчић
+ Жоаннъ Вукайловић
+ Іванъ Равић
+ Тураћ Милошев
+ Димитри́и Јанкулов
+ Оодоръ Матинъ
+ Јаниће Докић
+ Еута Нешић
+ Маџимъ Іличъ
+ Софроніи Маріанов
+ Гео́рги Попов
+ Јаков Вукашинов
+ Жоаннъ Солунчић
И сва обштина села Јаска.

/На полеђини документа дописани су подаци о пријему/
Карловци, 17. декем[бар] [1]777. года
Промеморија от села Јазка в осмъ пунктах состоящаяся.

(АСАНУК, МПБ, 1777/94)

¹⁶ Нечитко.

II

Грабово, (2) 13. јануар 1778. године

Жалба карловачком митрополиту Вићентију Јовановићу Видаку на реформу Српске православне цркве у Хабзуршкој монархији и Регуламент из 1777. године

Высоко Превос[ве]щеннѣишій и Превосходителнѣишій Г[оспо]динь Г[оспо]динь Архі-еп[и]скопъ и Митрополитъ, намъже общи О[та]ць и архіпастирь милостивѣишій.

Со всякою понизностію и достойнимъ почтеніемъ, чрезъ сего нешего писменнаго посланія Вашей ещцелленціи и архіпаству препокорѣше сва община нашего села Грабово, стари и млади, мужескаго и женскаго пола, велику жалость, оскорблѣніе и плачь јавлямо, что видимо нынѣ да се нѣки нови Регламентъ с[ве]щенникомъ и црквама нашимъ с[ве]товосточнимъ предаеть, из коего познаемо нѣка странствія и у законъ нашъ с[ве]товосточни и у Привилегіе плевель усељава се.

1^{во} Мы жалимо и плачемо что с[ве]штенство умаљава се и под власть мирску и дацію подпада великому убожеству, что немогуци ни себе окормливати, колми паче жену свою имѣти и са децомъ безъ грунта уживати, что недопускается наново имъ виноградъ и прочая купити, лютѣ страждуть.

2^{ро} Что с[ве]щенникомъ не допушается попити, а Црква наша с[ве]товосточна и Правило у найманшемъ селу безъ два с[ве]шеника немогущій бити.

3^{то} Праздници по нашему с[ве]товосточному календару, кои ѿт С[ве]тихъ Соборовъ предати есу, не сви допущаются праздновати.

4^{то} Мы плачевно жалимо и у себе мислимо да коего ради узрока сїя наредба нова намъ дается, что ми познаемо да никогда сему С[ве]тому Аустрїйскому царству невѣрни били есмо, а кваре се наше старе Привилегіе.

5^{то} Кое ове Привилегіе и контрактъ наши стари дедови и оцви на зактеванѣ и писменное позиваніе С[ве]топочившаго императора Леѡполда Цесара, по Ихъ царскому обѣщанію и контракту привлегіалному, изъ нашего стараго пребивалища и предѣловъ земних, свое домове и грунтове из ѡоставивши изъ подъ ига турецкаго и некрещеннаго, и у ово С[ве]то царство со всѣми своими фамилиами радујући се наши стари

прибѣгли есу, и крѣпко са оружиемъ противъ Турчина и други непріателя на битка и на война гинули и умирали и вѣрно служили есу.

6^{то} Тако и ми нынѣ обѣщаемся предъ Б[о]гомъ да хоѣмо нашимъ старимъ послѣдовати и вѣрно служити, зато да би ми и с[ве]щенство наше и Цркве по оному старому привилегіалному контракту и царскому обѣщанію у закону нашему грековосточному живили и Б[о]га молили, препокорно Б[о]га ради плачевно молимъ.

7^{мо} Книге нове кое се намъ предають, ми доволни есмо съ нашимъ старимъ книгама служити се у нашей С[ве]то Восточной Цркви можемъ.

8^{мо} Прежде нѣколико лѣтъ от нашего націона кои су се славно сербски учили не забранѣ[но] имъ било по мѣстахъ нашихъ службу имѣти, а сад забраноется, развѣ онима кои јазике знаду.

9^{то} Сего ради препокорнѣйше Вашу еѣцелленцію и архіпастырство, Б[о]га ради молимъ, сїю нашу инштанцію в' мѣсто исти нас, съ моленіемъ плачевнѣмъ все м[и]л[ос]тивѣйшой Нашой Царици Матери јавити, кое и надѣмся на Вашу архіпастырскую люобовъ и м[и]л[ос]тъ, и от Ихъ цесаро-краљев[скога] велич[ества] всем[и]л[ос]тивѣйше Матере Наше Царице, всем[и]л[ос]тивѣйшую резолюцію ожидаемъ радостно и пребиваемъ. У селу Грабову, 2го Јануарія [1]778го.

Препокорнѣйшая чада и раби:

(М.П.) + Михаилъ Ковачъ Кнезь

+ Ілія Поповъ Ешкуть

+ Неделко Мирковић.

+ Стоянъ Петковић.

+ Јованъ Крстић.

+ Стоянъ Кр[с]тић

+ Петаръ Евремовъ.

+ Никола Саковъ.

+ Јосифъ Ђурѣвъ.

+ Лазаръ Вучинов.

+ Арсеніе Остоинъ.

+ Михаилъ Радосавлѣ[в]ъ.

+ Јованъ Јанковић.

+ Аѣгентіе Крстић

+ Васа Крстић.

+ Петаръ Пешић.

+ Петаръ Радосавлѣвъ.

+ Ѳеодосіе Ђукинъ.

+ Михаилъ Райѣъ.
+ Иоаннъ Нединъ.
+ Савва Данилов.
+ Яковъ Райѣъ.
+ Ћира Дмитров.
+ Ігнѣтъ Райѣъ.
+ Јованъ Моисиѣъ.
+ Моѡсей Линъ.
+ Лазаръ Петков.
+ Симеонъ Десанкинъ.
+ Яковъ Голубъ.
+ Ероѡей Еленинъ.
+ Никола Нешковъ.
Мы и сва цѣла община.

/На полеђини адреса:/

Ихъ Еѡцеленцїй

Высокопреос[ве]щеннѣйшему и Превосходителнѣйшему Г[оспо]д[и]ну
Г[осподину] Викентїю Иоанновїчу Видакъ Правос[лавному] Архіеп[ис]копу
Карловачкому и в' сего державах ихъ Цесаро-Кралев[ских] Ап[ос]толс[ких]
Велич[еств] обрѣтающагося Славено Сербскаго и Валахїйскаго Народа
Митрополиту, и обоихъ Ихъ Цесаро-Кралев[ских] Ап[ос]толс[ких]
Велич[еств] Тайному Совѣтнику, Намъже Г[оспо]дину и Архіпастырю
М[и]л[ос]тивѣйшему.

Понизнѣйше Прошенїе за јакоже внутерь.

/Изнад адресе дописан је датум пријема документа/

Карлов[ци], 2. Јануар [1]778.

(АСАНУК, МПБ, 1778/9)

III

Лежимир, јануар 1778. године

Жалба карловачком митрополиту Вићентију Јовановићу Видаку на реформу Српске православне цркве у Хабзуршкој монархији и Регламент из 1777. године

Высоко Преос[ве]щеннѣйшій и Превосходителнѣйшій Г[оспо]динь Г[оспо]динь Архі-Еп[ис]копъ и Митрополитъ, намъже общи О[та]ць и Архі-Пастирю все М[и]л[ос]тивѣйшій.

Со всякою понизностію и достойнимъ почтеніемъ, чрезъ сего нешего писменнаго посланія Вашой еѣцелленціи и архіпастырству препокорнѣйше сва община нашего села Лежимира, стари и млади, мужескаго и женскаго пола, велику нашу жалость оскорблѣніе и плачь являемо, что видимо нынѣ да се нѣки нови Регламентъ с[ве]щенникомъ и црквама нашимъ с[ве]товосточнимъ предаеть, из коего познаемо нѣка странствія и у Законъ нашъ с[ве]товосточній и у Привилегіе плевель уселява се.

1^{во} Жалимо и плачемо что с[ве]штенство умалыва се и подъ власть мирску и дацію подпада великому убожеству что немогушій ни себе окормливати, колми паче жену свою имѣти и са децомъ безъ грунта уживати, что недопускаются наново имъ виноградъ и прочая купити, лютѣ страждутъ.

2^{ро} Что с[ве]щенникомъ недопускается попити, а Црква наша с[ве]товосточна и Правилу у найманшемъ селу без два с[ве]щенника немогушій бити.

3го Праздници по нашему с[ве]товосточному календару, кои ѿт С[ве]тихъ Соборовъ предати есу, не сви допускаются праздновати.

4^{то} Ми плачевно жалимо и у себе мислімо да коего ради узрока сїя нова наредба намъ дается, что мы познаемо да никогда сему С[ве]тому Аустрійскому Царству невѣрни били есмо, а кваре се наше старе Привилегіе.

5^{то} Кое ове Привилегіе и контрактъ наши стари дедови и оцеви на зактеванѣ и писменное позиваніе с[ве]топочившаго Императора Леополда Цесара, по Ихъ царскому обѣщанію и контракту привлегалному, из нашего стараго пребивалища и предѣловъ земних, свое домове и грунтове изоставивши изъ подъ ига турецкаго некрщеннаго, и у ово С[ве]то царство совъ всѣми своими фамилиами радуюћи се наши стари прибѣгли есу, и крѣпко са оружиемъ противъ Турчина и други непріателя на битка и на война губили и умирали и вѣрно служили есу.

6^{то} Тако и ми нинѣ обѣщаемся предъ Б[о]гомъ да хоѣмѣ нашимъ старимъ послѣдовати и вѣрно служити, зато что бы мы и с[ве]щенство наше и Цркве по оному старому привилегіалному контракту и царскому обѣщанію у закону нашему грековосточному живили и Б[о]га молили. Препокорнѣ Б[о]га ради пчачевно молимъ.

7^{мо} Пакъ, велика жалость сердцу нашему есть что ми очима нашими гледаюћи трудъ и подвигъ дедовъ и оцевъ котори они есу од свога сиромаштвазидали цркве на славу Б[о]жію, а сада у запусѣнїе ѿстають, прямъ да филиаль м[о]н[ас]тыри есу. Обаче ми мислимѣ да Царскому величеству ни на какову шкоду били нису, за кое всепокорнѣйше съ плачевнимъ сердцемъ просимѣ что бѣ Слава Б[о]жія у нима не престала.

8^{мо} За умираеми и сандуке закиванѣ. Весма се то намъ необычнѣ види, а узрока ми никакогогъ не находимѣ. Что бѣ по нашему старому обичаю кому то напредъ билѣ.

9^{то} Сегѣ ради, препокорнѣйше Вашу еѣцелленцію и архіпастирство, Б[о]га ради, молимъ сїю нашу Инштанцію в мѣсто исти насъ, с моленїемъ плачевнїмъ все м[и]л[ос]тивѣйшой Нашой Царици Матери јавите, кое и надѣмся на Вашу архіпастырскую люубовъ и м[и]л[ос]тъ, и от Ихъ цесаро-кравлев[скога] велич[ества] всем[и]л[ос]тивѣйше Матере Наше Царице, всем[и]л[ос]тивѣйшую Резолуцію ожидаемъ радостно и пребиваемъ. У селу Лежмиру.

Препокорнѣйшая чада и раби

- + Ђураћ Проданович.
- + Стеван Бабић.
- + Петар Борић.
- + Еврем Степановић
- + Симеон Станимиров.
- + Стоић Недић.
- + Максим Бугарчић.
- + Риста Тадић
- + Арсен Стоишић
- + Михаило Станишић.
- + Тодор Станоичић.
- + Јоан Станишић.
- + Дамиан Максимович.
- + Григоріе Радоичин.
- + Ђерорђе Урошевич.
- + Кнез Мовсеу Баић.
- + Ешкут Димитріе Маркович.

- + Стеван Остоић.
- + Стеван Михаило[в].
- + Јоан Сретић.
- + Вуја Белић.
- + Гаврило Кличарић.
- + Стеван Перић.
- + Ијориша Лазин.
- + Никола Сремчић.
- + Ђукан Јуришић.
- + Димитрије Јанковић
- + Никола Влаикович.
- + Ђура Тодорович.
- + Петар Павлович.
- + Павел Катанович.
- + Антоније Станић.
- + Никола Атанасић.
- + Петар Јуришић.
- + Станко Стеванович.
- + Тодор Радукић.
- + Иліа Иошић.
- + Петар Дмитрович.
- + Михаил Конџвић.
- + Евта Живанович.
- + Живан Крстић.
- + Петар Стеванович.
- + Јаков Крстић.
- + Марко Живановић.
- + Андреа Сандић.
- + Прока Илић.
- + Антоније Тешанович.
- + Аца Ивкович.
- + Иоан Латинчић.
- + Риста Груичков.
- + Исак Петкович.
- + Данило Петрович.
- + Дамиан Ковачевич.
- + Моисеи Буинович.
- + Лука Козодер.
- + Иліа Радованович.
- + Коста Јанкович.
- + Михаило Кличарић.

- + Иоан Кличарић.
 - + Гаврило Настић.
 - + Петар Марић.
 - + Михаило Остоин.
 - + Стеван Ђорин.
 - + Пана Пеичић.
 - + Стојан Симеонов.
 - + Марко Станкович.
 - + Васа Катанович.
 - + Моисеи Аксентич.
 - + Јоан Ђорин.
 - + Лазар Радоичин.
 - + Силивестар Нићиворов.
 - + Ђорђе Јанкович.
 - + Коста Јанкович.
 - + Рака Кнежевич.
 - + Ђурађ Марић.
 - + Петар Маџимович.
 - + Аћимъ Антонијев.
 - + Тимотие Моловинац.
 - + Иоан Панић.
 - + Сава Дмитрович.
 - + Арсен Тривунов.
 - + Сава Попович.
- И сва њбина села Лежимира (М.П.)

/На полеђини адреса/

Ихъ Еџцелленцїѣ

Высокопреос[ве]щеннѣйшему и Высокодостойнѣйшему Г[оспо]д[и]ну
Г[оспо]д[и]ну Викентїю Јованновїчъ Видакъ, Православному
Архіеп[ис]копу Карловачкому, и всего державахъ ихъ Цесаро-
Кралевскихъ Ап[ос]толс[ких] Величествъ обрѣтающагося Славенѡ
Сербскаго и Валахїйскаго Народа Митрополиту, и обоихъ Ихъ Цесаро-
Кралев[ских] Ап[ос]толс[ких] Величествъ Тайному Совѣтнику,
Г[оспо]дину и Архіпастырю, Намъ М[и]л[ос]тивѣйшему.
Понизнѣйше Прошенїе за јакоже внутерь.

/Изнад адресе дописан је датум пријема докумета/
У М[онастиру] Шишатов[цу], 19го јану[ара] [1]778го

(АСАНУК, МПБ, 1778/63)

Isidora Točanac Radović

**COMPLAINTS OF SREM VILLAGES
AGAINST THE 1777 REGULAMENT**

Summary

The dissatisfaction of the Serbian population in the Habsburg monarchy culminated in 1777 over the changes in the organisation and internal relations of the Karlovci Metropolitanate, including in the field of national-church and cultural-educational life, introduced under the pressure of state authorities. Metropolitan Vićentije Jovanović Vidak was invited to the Court to explain in detail the reasons for the Serbs' dissatisfaction. During his stay in Vienna, he received a great number of complaints of Serbian municipalities against the reform and the Regulament – the law on the Serbian Orthodox Church adopted in January 1777. Based on the complaints received, he compiled a comprehensive petition and submitted it to the Court in February 1778. Three complaints of Serbian municipalities from Srem, presented in this paper, were also part of well-organised and coordinated activities against the reform. The timing of the complaints from the villages of Jazak, Grabovo and Ležimir shows that the activities of the Serbian municipalities began before the Metropolitan departed to Vienna, confirming that he was behind the protest. The documents contain general remarks of the Serbs against the reform, including the aspects especially burdening each of the municipalities. What is particularly important is that the documents were signed by all adult male inhabitants.

Keywords: church reform, Regulament, Serbian Orthodox Church, Karlovci Metropolitanate, Metropolitan Vićentije Jovanović Vidak, Jazak, Grabovo, Ležimir, Habsburg Monarchy, 18th century.

Чланак примљен: 29. 04. 2016.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 08. 07. 2016.